

CONSIDERAȚII PRIVIND PRACTICA NAȘTERII PE PĂMÎNT

ANA MAROSSY

Lucrarea de față încearcă să dea o explicație cauzelor reale ale nașterii pe pământ, studiile etnoiatrice la acest capitol fiind doar descriptive.

În ce mod decurgea nașterea în timpurile străvechi, nu avem date precise, probabil în chip asemănător ca la triburile primitive de azi sau cum se mai practica într-un trecut nu prea îndepărtat chiar și în Europa, mai ales în așezările umane mai izolate. Cert este că unele bătrîne, cu o experiență mai mare asigurau asistența — cum se pricepeau — cu intervenții sau recomandări pentru femeile tinere. O serie de reguli empirice acumulate, cu și mai multe practici magice stăteau la dispoziția femeilor prin intermediul acestor moașe. Au trebuit să treacă numeroase secole pînă ce barierele empirismului și nu mai puțin ale conceptelor magice și religioase au fost dărîmate și această „meserie“ a devenit o știință.

Au trebuit să treacă cîteva secole chiar și în medicină pînă cînd obstetrica a devenit o ramură a acesteia. La început chirurgii erau chemați în cazuri extreme să asiste o naștere, fără să aibă cunoștințe despre decurgerea unui asemenea proces — domeniu ce era cunoscut numai de către femei. Abia prin secolul XVI începe să se contureze obstetrica ca o ramură bine delimitată a medicinei și efortul acelor medici care s-au dedicat acestei profesii pînă în zilele noastre s-au îndreptat spre găsirea metodelor și procedeele celor mai potrivite pentru a ușura efortul femeii care naște și de a asigura sănătatea ei precum și a copilului.

În etnografie, studii ce se ocupă exclusiv cu această problemă, relativ sînt puține, fenomenul nașterii fiind descris printre alte practici, destul de sumar. Din bibliografia consultată (2, 3, 4, 5) reiese că și aceste cercetări se rezumă la descrierea procesului, a pozițiilor folosite, și a obiceiurilor magice însoțitoare, dar nu încearcă să explice cauza unor practici străvechi aduse dintr-un trecut foarte îndepărtat al antropogenezei. Acest lucru se datorește, mai mult ca sigur unui sentiment de pudoare atît a celor anchetate cit și a anchetatorului impusă de o educație de mult înrădăcinată mai ales de percepțele religioase.

În bibliografia de etnologie medicală referitoare la naștere sînt descrise mai multe poziții: în picioare, șezînd, culcat și atîrnat, pe vine sau în genunchi (5). Primele 4 poziții au fost introduse de moașele empirice, asistarea și ajutorul dat lehuzei fiindu-le mai la îndemînă. Se amintește de existența așa numitului „scaun de naștere“, practicată secole întregi în Germania pe care moașele îl duceau cu ele la nașteri. Grafica dintr-o lucrare a medicului Jacob Riff (1554) redă un astfel de scaun și felul cum era condusă nașterea (1).

Nașterea pe pămînt, practicată atît la noi în țară cît și la majoritatea popoarelor avea diferite explicații din care enumerăm cîteva: — să nu murdărească așternutul, să nu cadă copilul, dar majoritatea motivațiilor erau din domeniul practicilor magice și mistice. Astfel foarte frecvent este explicat prin puterea — pămîntul care este sfînt și omul este al pămîntului — sau concepte de influență religioasă — că din pămînt te naști și în pămînt te prefaci — sau și Isus s-a născut pe paie.

Profesorul dr. V. Bologa menționează că nașterea pe pămînt ține de vechi rituri de fecunditate și de fertilitate legate de glie, uneori legate de vatră și foc considerate „sfînte“ (6).

Cercetările noastre legate de nașterea pe pămînt s-au efectuat în zona Beiușului (comunele Finiș, Sighiștel, Budureasa, Roșia, Dobrești) și com. Sig (jud. Sălaj).

Informatoarea Popa Maricuța de 95 de ani din comuna Finiș relatează — „demult femeile nășteau pe pămînt stînd pe vine și au pus fin pe jos să nu minjească așternutul din pat“. Sau „se așezau pe două scăunele joase“. Motivația dată de această informatoare — că „așa se știa din bătrîni“.

În satul Sighiștel majoritatea informatoarelor bătrîne (nu și-au spus numele) au relatat că în momentul nașterii femeile se așezau pe vine și se țineau de ceva fix (scaun, masă) că „așa era mai ușor să nască“.

Informatoare Toc Elena de 59 de ani, din Beiuș, a fost moașă calificată în localitățile Dobrești, Budureasa și Roșia. Cu toate că în practica ei aceste localități dispuneau deja de dispensare sau asistență medicală, unele femei nu voiau să nască în pat sau pe masa ginecologică, cerînd să fie lăsate jos, motivînd că în momentul nașterii le este mai ușor pe vine sau în genunchi.

Comuna Sig din jud. Sălaj cu 7 sate aparținătoare pînă în 1950 erau destul de izolate. Cel mai apropiat spital a fost la 30 km. Informații prețioase ne-a dat Dume Florica de 55 ani — moașă calificată actualmente la Beiuș. Este originară din Sig și cunoaște bine obiceiurile de naștere practicate pînă în anii 1960. Cînd începeau simptomele nașterii lehuza se plimba sau se așeza pe scaun să se odihnească însă în momentul nașterii se așezau pe vine sau în genunchi ținîndu-se de ceva fixat. Motivația a fost că „pămîntul este sfînt“, Chiar cînd dispensarele au fost dotate cu aparatură modernă și aveau moașe calificate sau asis-

tență medicală, femeile care aveau experiența nașterii pe pământ, în momentul expulzării fătului cereu să fie lăsate jos, motivînd de această dată, că așa le este mai ușor. Informatoarea a început să lucreze în 1950 cînd încă acest obicei era practicat din plin și era imposibil să oblige lehuzele să nască pe masa de naștere, dar cel puțin li se asigurau condiții igienice adecvate. Susține că rupturile perineului erau foarte rare și nașterea decurgea într-un timp mai scurt.

Deci în majoritatea cazurilor în zonele cercetate de noi, nașterea pe pământ se practică în poziția pe vine sau în genunchi și niciodată culcate. Indiferent care sînt explicațiile magice din bătrîni, singura motivație dată de informatoare care ne apropie de cauza adevărată a acestei practici este că „așa este mai ușor“.

Ținînd cont de dezvoltarea filogenetică a omului provenit din mamifere, trecînd prin faza de maimuțe antropoide, azi chiar dacă are poziție bipedă specia este încă tributară poziției patrupede prin numeroase caractere în structura sa anatomică. Dacă se ține seama de pîrghiile aparatului locomotor și de centrul de greutate al omului, este lesne de înțeles că travaliul muscular maxim se poate efectua în poziția dorso-ventrală, deci efortul cel mai concentrat în momentul nașterii se petrece în această poziție. Am putea spune că din acest motiv nașterea pe pământ în cele două poziții amintite mai sus sînt genetic determinate, reprezentînd o etologie ancestrală.

Toate celelalte poziții (în picioare, pe scaune, sau culcat) mai mult ca sigur că au fost introduse în decursul etnoiatricii și perfecționate azi în medicină cu scopul de a ușura intervenția și ajutorul în timpul nașterii date de asistența moașelor empirice de altă dată respectiv medicală de astăzi.

Poate un studiu mai aprofundat efectuat de specialiști în obstetrică, anatomie și etologie comparată ar putea explica mai complex această practică străveche ce a însoțit omul aproape pînă în zilele noastre.

BIBLIOGRAFIE

1. BUMM, E., — *A szülészet alapvonalai*, Budapest, Franklin társulat, 1915.
2. DAN, A., — *Practici magico-medicale la naștere în localitatea Vad-Someș*, în *Probleme de etnologie medicală*, Editată de Acad. R.S.R. — Filiala Cluj și Subcomisia de antropologie și etnologie — Cluj, 1974.
3. MAIER, R., STOICA — VASILESCU, LIA, — *O practică străveche — nașterea pe pământ*, în *Probleme de etnologie medicală*, Editată de Acad. R.S.R., — Filiala Cluj și Subcomisia de antropologie și etnologie — Cluj, 1974.

4. STOICA-VASILESCU, LIA, *Analgezia la naștere în medicina populară*, in *Probleme de etnologie medicală*, Editată de Acad. R.S.R. — Filiala Cluj și Subcomisia de antropologie și etnologie — Cluj 1974.
5. VISKI, K., *A magyarság néprajza — Szelemi néprajz*, II., Ed. Királyi Magyar egyetemi nyomda — 1942, Budapesta.
6. BOLOGA, V., *Despre un presupus străvechi rit obstetrical: Piatra de naștere...*, *Istoria Medicinii*, in *Studii și Cercetări*, București, 1957.

CONSIDÉRATIONS SUR LA PRATIQUE DE L'ACCOUCHEMENT À MÊME LA TERRE

Résumé

Les recherches liées à l'accouchement à même la terre comme coutume très ancienne pratiquée naguère par les peuples du monde, ser ésument plutôt à la description des positions en vue de l'accouchement et des pratiques magiques accompagnantes ou des croyances mystiques sans essayer d'expliquer les causes réelles des cette pratique remontant très loin dans l'anthropogenèse.

Cet ouvrage tente de donner une explication de l'accouchement à même la terre, en position à croupetons ou à genoux en tentant compte du développement phylogénétique de l'homme.

Proveau des mammifères, passant par la phase de singes anthropoïdes, aujourd'hui, bien qu'il soit bipède, l'homme est encore tributaire à la position quadrupède par les nombreux caractères de sa structure anatomique. Si on tient compte des leviers de l'appareil locomoteur et du centre de poids de l'homme, il est facile de comprendre que le travail musculaire maximum peut être effectué en position dorso-ventrale, donc l'effort le plus concentré au moment de l'accouchement a lieu dans cette position.

On pourrait affirmer qu'à cause de cela, l'accouchement à même la terre dans les deux positions mentionnées sont génétiquement déterminées, représentant une éthologie ancestrale de l'espèce.

Les autres positions, debout, sur des chaises spéciales ou couchée ont été introduits à coup sûr au cours de l'éthnoïatrie et perfectionées de nos jours en médecine pour faciliter l'intervention pendant l'accouchement, intervention faite, autrefois par les sages-femmes empiriques et aujourd'hui par des services spécialisés.

Une étude plus approfondie, faite par des spécialistes en obstétrique, anatomie et éthologie comparée pourrait, peut-être, expliquer plus profondément cette pratique ancienne qui a accompagné l'homme presque jusqu'à nos jours.